

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на

Мария Димитрова Анастасова

„СЪСПЕНСЪТ В ДВА РОМАНА НА СТИВЪН КИНГ И ТЕХНИТЕ ФИЛМОВИ АДАПТАЦИИ”

за придобиване на образователната и научна степен „доктор”

Темата на дисертационния труд на Мария Анастасова е актуална и незаработвана: техниките на изграждане на съспенс в два романа на утвърдения майстор на популярната литература Стивън Кинг и съответните им филмови/телевизионни адаптации. По-конкретно, във фокуса на изследването попадат ранните романи на Кинг „Сиянието” (1977) и „Кери” (1974) и техните адаптации: „Сиянието” на реж. Стенли Кубрик (1980) и на Мик Гарис (1997), както и „Кери” на режисьора Брайън Де Палма (1976) и версията на Кимбърли Пиърс (2013). Макар и различни по своя стил, изразни средства, наративни стратегии и контекст на сътворяване, шестте произведения дават добра основа за изследване на значими проблеми в процеса изграждане на усещането за съспенс, на трансформирането на думите в образи, както и на изграждането на специфичен авторски почерк (съответно на писателя Стивън Кинг и на четиримата режисьори).

В увода дисертантката убедително мотивира своя избор на тема, обект на анализ, както и избраната методология за сравнителното интердисциплинарно изследване. Също така, тя ясно дефинира изследователската си задача: „да се разкрият наративните похвати за постигане на съспенс в литературата и киното; да се установи наличието на повтарящ се авторов модел за постигане на съспенс с оглед на сюжета; да се проследят и съпоставят определените типове литературни съспенс мотиви и съспенс епизоди във филмите; да се потърси връзка между аналитичната категория „съспенс” и жанровите характеристики на хорър романите/ филмите” (стр. 9).

Теоретичната глава е изключително полезна за нуждите на анализа. Мария Анастасова въвежда множество дефиниции на понятието „съспенс“ в литературната и филмовата теории, жанровите особености на романите и филмите на ужаса, както и основните аналитични категории „фокализация“, „глас“, и „време“ по наратологичния модел на Жерар Женет (1983). На тази база тя изгражда свой теоретичен модел за анализ на филмовите адаптации - базиран предимно на идеите на Дейвид Бордуел (1985) и Едуард Бранигън (1992) за филмовото разказване, които използват термините „нарация“, „фокализация“ и „време“ от литературното повествование, но ги адаптират към филмовата среда.

Анализът следва стриктно изследователската задача. В четири отделни симетрични глави дисертантката проследява съспенс мотивите и епизодите първо в повествователната структура на двата романа на Стивън Кинг, а в последствие и в едноименните им екранизации. Заключителната глава обобщава функционирането на трите основни типа съспенс мотиви и съспенс епизоди („постепенно развиващи се съспенс мотиви“, „кулминационни съспенс мотиви“ и „мини съспенс епизоди“), както и основните техники, подсилващи съспенса в романите и във филмовите версии (напр. паралелен монтаж, манипулация на времето, забавяне и др.). Изтъкват се и различията между повествователните и филмовите стратегии за усилване на съспенса: от една страна, романите на Кинг разчитат на фигурата на фокализатора, на интертекстуалните препратки и на дългите описания, на вътрешния монолог, нестандартния шрифт и пунктуацията; те акцентуват върху емоциите и спомените, които прекъсват и забавят действието), докато режисьорите прилагат разнообразни филмови техники (като симетрия, цветова схема, извъндиегетично озвучаване, дълбок фокус, полиекран, забавен каданс и т.н.). Изчистената и логична структура на разработката, следваща хронологичната поява на оригиналните произведения и техните екранизации, създава добра възможност за сравнения както между словесните и визуални изражения на съспенса, така и между индивидуалните режисьорски модели за екранна трансформация.

Изследването е значимо и ценно, със собствен принос към темата, защото критическата рефлексия върху съспенса към този момент е сравнително оскъдна – особено в съпоставителен план между литературата и киното. Предложената типология на съспенса в наратологичен план, както и моделът за анализ на изграждането на съспенс в литературното и филмовото изкуство са новаторски и могат да бъдат

прилагани в интерпретацията на други подобни произведения и интердисциплинарни паралелни изследвания. Като цяло, дисертацията (с обем от 335 страници) показва солидна информираност за прозата на Стивън Кинг, за развитието на литературната и филмовата теория, на наратологията, като в същото време е подплатена от лични наблюдения и ракурси към анализиранията произведения. Изследователското усилие е най-впечатляващо по отношение на формалния структурен анализ в дисертацията, като резултатите са представени в мини-заключения в края на всяка аналитична глава (често в строг табличен вид). Мария Анастасова предлага изключително детайлен и прецизен наративен анализ на съспенса в двата романа и четирите екранизации на различни нива: герои, сюжет, структура, фокализация, гледна точка на разказвача, темпорални и пространствени измерения и др. Тя намира продуктивни интертекстуални и интервизуални връзки вътре и извън анализиранията „текстове“: например, паралелите с произведенията на Едгар Алън По (стр. 60), Уилям Фокнър (стр. 72) и Луис Каръл (стр. 79), алюзиите с готическите митове и мита за Медуза (стр. 197), паралелите с техниките на Хичкок (стр. 255) или препратките към картината „Тайната вечеря“ (стр. 252-4). За успеха на изследването допринася и детайлното вглеждане в отделни ключови сцени, в темпоралната им подредба (разчетена до минутата), в наличието на различни видове симетрия (стр. 123), в анализа на видовете кадри (едър, средно-близък, панорамен и т.н.) – илюстрирани нагледно в текста на дисертацията с паралелни сцени от филмовите адаптации. Особено ценни ми се струват наблюденията на дисертантката за специфичните подходи на четиримата режисьори в пре-създаването на оригинала (обобщени на стр. 318) – пореден пример за отличен микро-анализ.

Микро-анализът обаче, би могъл да бъде значително обогатен и разнообразен, ако съспенсът бе положен в по-общия социален и културен контекст на самите творби. Поставянето на някои от следните изследователски макро-въпроси би направило темата и разработката по-значима: По какъв начин съспенсът в романите на Стивън Кинг за Америка на малкия град едновременно отразява и усилва по-общите идеологически, социални и религиозни напрежения и страхове в американското общество от края на 70-те години на XX век? По какъв начин по-късните филмови адаптации (реализирани 20 или 37 години след написването на романите) „превеждат“ и пренасят във времето усещанията за несигурност и страх от „Другия“ в американското общество чрез фигурата на вътрешния или външен „Друг“, на аутсайдъра, на чудовището и т.н. ?

Каква е ролята на „съспенса“ за читателските и зрителските идентификационни позиции? В началото дисертацията загатва за значимостта на подобни въпроси: например, мнението на Фредрик Джеймисън, че „Сиянието“ на Стенли Кубрик е критика на „капиталистическа Америка и нейните класови разделения“, интерпретацията на филма като „американски кошмар за инфилтрацията на Америка от скрити комунистически сили“ (стр. 110), както и възможните алюзии с темата за насилието над афро-американците (стр. 61) и геноцида над индианците (стр. 110). Тези по-глобални съспенс „мотиви“ обаче остават неизследвани.

Независимо от гореспоменатите забележки, вярвам, че настоящата дисертация е приносна в анализа на американската популярна литература (в частност, романите на Стивън Кинг) от перспективата на съспенса, както и в изследването на функционирането на сродни категории и техники в две различни изкуства като литературата и киното. В заключение, вярвам, че дисертационният труд „Съспенсът в два романа на Стивън Кинг и техните филмови адаптации“ отговаря на всички изисквания и предлага интересно изследване на значими проблеми в литературознанието и кинознанието. Затова гласувам за присъждането на Мария Анастасова на научната и образователна степен “доктор”.

София, 10 .02. 2017

Проф. д-р Корнелия Славова